

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO
14 päivänä heinäkuuta 1972 *

Asiassa 48/69,

Imperial Chemical Industries Ltd, jäljempänä ICI, toimipaikka Lontoossa ja Manchesterissa, avustajinaan ja edustajinaan asianajajat C. R. C. Wijckerheld Bisdom ja B. H. ter Kuile, Hoge Raad der Nederlanden, prosessiosoite Luxemburgissa c/o asianajaja J. Loesch, 2 rue Goethe,

kantajana,

vastaan

Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään oikeudelliset neuvonantajat J. Thiesing, G. Marchesini ja J. Griesmar, avustajanaan professori W. Van Gerven, prosessiosoite Luxemburgissa c/o komission oikeudellinen neuvonantaja E. Reuter, 4 boulevard Royal,

vastaajana,

jossa vaaditaan kumoamaan komission 24.7.1969 tekemä päätös, joka on julkaistu *Euroopan yhteisöjen virallisessa lehdessä* N:o L 195, 7.8.1969, alkaen s. 11, ja joka koskee ETY:n perustamissopimuksen 85 artiklaan perustuvaa menettelyä (IV/26.267 - Väriaineet),

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN,

toimien kokoonpanossa: presidentti R. Lecourt, jaostojen puheenjohtajat J. Mertens de Wilmars ja H. Kutscher sekä tuomarit A. M. Donner, A. Trabucchi (esittelevä tuomari), R. Monaco ja P. Pescatore,

* Oikeudenkäyntikieli: hollanti.

julkisasiamies: H. Mayras,
kirjaaja: A. Van Houtte,

on antanut seuraavan

tuomion

- 1 On kiistatonta, että tammikuun 1964 ja lokakuun 1967 välisenä aikana yhteisössä on nostettu väriaineiden hintoja yleisesti ja yhtäläisesti kolme kertaa.
- 2 Italiassa, Alankomaissa, Belgiassa ja Luxemburgissa sekä tietyissä kolmansissa maissa korotettiin 7.-20.1.1964 useimpien aniliinipohjaisten väriaineiden hintoja yhtäläisesti 15 prosentilla lukuun ottamatta tiettyjä väriaineryhmiä.
- 3 Saksassa tapahtui vastaava korotus 1.1.1965.
- 4 Samana päivänä melkein kaikki tuottajat tekivät yhteismarkkinoiden maissa Ranskaa lukuun ottamatta sellaisten väriaineiden ja pigmenttien yhtäläisen 10 prosentin hinnankorotuksen, joita ei koskenut vuoden 1964 korotus.
- 5 Koska ACNA-yhtiö ei osallistunut vuoden 1965 korotukseen Italian markkinoilla, muut yritykset eivät pitäneet voimassa ilmoitettua hintojen korotusta kyseisillä markkinoilla.
- 6 Lokakuun puolella välissä 1967 melkein kaikki tuottajat, Italiaa lukuun ottamatta, korottivat kaikkien väriaineiden hintoja; korotus oli 8 prosenttia Saksassa, Alankomaissa, Belgiassa ja Luxemburgissa sekä 12 prosenttia Ranskassa.
- 7 Kyseisten korotusten johdosta komissio on viran puolesta aloittanut 31.5.1967 tekemällään päätöksellä asetuksen N:o 17 3 artiklan mukaisen menettelyn 17:ää yhteismarkkinoilla ja niiden ulkopuolella toimivaa väriainetuottajaa vastaan sekä kyseisten yritysten lukuisia tytäryhtiöitä ja edustajia vastaan ETY:n perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan oletetusta rikkomisesta.
- 8 Komissio on todennut 24.7.1969 tekemässään päätöksessä, että kyseiset korotukset ovat olleet seurausta perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaisesta yhdenmukaistetusta menettelytavasta seuraavien yritysten välillä:

- Badische Anilin- und Soda-Fabrik AG (BASF), Ludwigshafen
  - Cassella Farbwerke Mainkur AG, Frankfurt am Main
  - Farbenfabriken Bayer AG, Leverkusen
  - Farbwerke Hoechst AG, Frankfurt am Main
  - Française des matières colorantes SA, Pariisi
  - Azienda Colori Nazionali Affini SpA (ACNA), Milano
  - Ciba SA, Basel
  - J. R. Geigy SA, Basel
  - Sandoz SA, Basel
  - Imperial Chemical Industries Ltd (ICI), Manchester.
- 9 Se määräsi 50 000 laskentayksikön suuruisen sakon kullekin yritykselle, lukuun ottamatta ACNAa, jonka sakoksi määrättiin 40 000 laskentayksikköä.
- 10 Imperial Chemical Industries Ltd on nostanut 1.10.1969 yhteisöjen tuomioistuimelle toimitetulla hakemuksella kanteen kyseisestä päätöksestä.

MENETTELYÄ JA MUOTOSEIKKOJA KOSKEVAT KANNEPERUSTEET

Hallinnollista menettelyä koskevat kanneperusteet

- a) *Väite, joka koskee komission virkamiehen allekirjoitusta "väitetiedoksiannossa"*
- 11 Kantaja väittää, että asetuksen N:o 99/63/ETY 2 artiklassa tarkoitettu komission väitetiedoksianto on lainvastainen, koska sen on allekirjoittanut "valtuutettuna" kilpailuasiain osaston pääjohtaja, vaikka komissiolla ei ole oikeutta siirtää kyseistä toimivaltaa.
- 12 On kiistatonta, että kilpailuasiain osaston pääjohtaja on ainoastaan allekirjoittanut väitetiedoksiannon, jonka komission kilpailuasioista vastaava jäsen toimien komission valtuuttamana oli sitä ennen hyväksynyt.
- 13 Kyseisen virkamiehen toiminnassa ei näin ollen ole ollut kysymys siirretystä toimivallasta, vaan toimivaltaisen komissaarin hänelle siirtämästä allekirjoitusoikeudesta.

14 Kyseinen siirtäminen kuuluu komission yksiköiden sisäiseen järjestykseen, yhteisen neuvoston ja yhteisen komission perustamisesta 8.4.1965 tehdyn sopimuksen 7 artiklan nojalla annetun tilapäisen työjärjestyksen 27 artiklan mukaisesti.

15 Näin ollen väite on perusteeton.

b) Väite "väitetiedoksiannon" ja hallinnollisen menettelyn aloittamista koskevan päätöksen välisistä eroista

16 Kantaja katsoo, että väitetiedoksianto koskee menettelyn aloittamista koskevan päätöksen jälkeisiä hinnankorotuksia ja lisäksi mahdollisia sakkoja, kun taas aloittamispäätös koskee ainoastaan menettelyä, jossa rikkomisen voidaan todeta.

17 Toimenpide, jolla komissio esittää niitä yrityksiä koskevan kantansa, joita vastaan on aloitettu kilpailusääntöjen rikkomista koskeva menettely, on väitetiedoksianto eikä kyseisen menettelyn aloittamisesta tehty päätös.

18 Jos yritykset jatkavat tai toistavat päätöksen ja mainitun tiedoksiannon välisenä aikana toimintaa, jota vastaan komissio on päättänyt aloittaa toimenpiteet, puolustautumisoikeuksia ei loukata ottamalla huomioon väitetiedoksiannossa tosiseikat, jotka ovat ainoastaan jatkoa aikaisemmalle toiminnalle, mikä muutenkin vastaa periaatetta hallintotoimien sujuvuudesta.

19 Menettelyn aloittamista koskevassa päätöksessä on tarkoitettu "erityisesti" asetuksen N:o 17 3 artiklaa ja 9 artiklan 2 ja 3 kohtaa, mutta myös asetusta kokonaisuudessaan eli myös sakkoja koskevaa 15 artiklaa.

20 Näin ollen väite on perusteeton.

c) Väitteet puolustautumisoikeuksien rikkomisesta

21 Kantaja moittii komissiota siitä, että se on viitannut kanteen kohteena olevassa päätöksessä tosiseikkoihin, joita ei ole mainittu väitetiedoksiannossa ja joihin kantaja ei näin ollen ole voinut ottaa kantaa hallinnollisen menettelyn kulussa.

- 22 Puolustautumisoikeuksien suojelemiseksi hallinnollisessa menettelyssä riittää, että yrityksille ilmoitetaan olennaiset tosiseikat, joihin väitteet ovat perustuneet.
- 23 Väitteitä koskevasta selonteosta käy ilmi, että siinä on selvästi ilmaistu kantajaa vastaan esitetyt tosiseikat.
- 24 Kyseisessä selonteossa tuodaan esiin kaikki kantajaa vastaan esitettyjen väitteiden määrittämiseksi tarvittavat seikat ja erityisesti olosuhteet, joissa vuosien 1964, 1965 ja 1967 korotuksista on ilmoitettu ja joissa ne on toteutettu.
- 25 Kanteen kohteena olevassa päätöksessä tosiasioiden todellista kulkua koskeviin, asianosaisten komissiolle hallinnollisen menettelyn yhteydessä toimittamien seikkojen perusteella tehtyihin oikaisuihin ei voida vedota perusteen tueksi.
- 26 Näin ollen nämä väitteet ovat perusteettomia.

d) Väite kuulemisesta laaditusta pöytäkirjasta

- 27 Kantaja moittii vastaajaa siitä, että se on tehnyt päätöksensä ennen kuin kantaja on voinut toimittaa sille huomautuksensa asianosaisten kuulemisesta laaditusta pöytäkirjasta.
- 28 Komission asetuksen N:o 99/63/ETY 9 artiklan 4 kohdassa säädetään, että kunkin kuultavan henkilön lausuntojen olennainen sisältö on otettava pöytäkirjaan, jonka kuultava hyväksyy sen lukemisen jälkeen.
- 29 Kyseisen määräyksen tarkoituksena on taata kuulluille henkilöille pöytäkirjan yhtäpitävyys heidän lausuntojensa sisällön kanssa.
- 30 Kantajalle on toimitettu 10.12.1968 pidetystä kuulemisesta laadittu pöytäkirja vasta 27.6.1969, toisin sanoen noin neljä viikkoa ennen päätöksen tekemistä.
- 31 Vaikka komission pöytäkirjoja koskeva tiedoksiantaminen ei ole ollut riittävän nopeaa, kantajan valituksen kohteena olevalla myöhästymisellä voi olla vaikutuksia päätöksen laillisuuteen ainoastaan, jos epäillään kantajan lausuntojen kirjaamisen paikkansapitävyyttä.

32 Koska tässä tapauksessa ei näin ole, edellä tarkoitettu laiminlyönti ei tee pätämättömäksi kanteen kohteena olevaa päätöstä.

33 Edellä esitetystä seuraa, että väite on perusteeton.

Päätöksen tiedoksiantoa koskeva kanneperuste

34 Kantaja väittää, että määrätessään kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklassa, että se voidaan antaa tiedoksi kantajan yhteismarkkinoilla olevien tytäryhtiöiden toimipaikkoihin, ja toimiessaan tämän mukaisesti komissio on rikkonut perustamissopimusta tai ainakin sen olennaisia menettelymääräyksiä.

35 Kantajan saksalainen tytäryhtiö, jolle komissio antoi päätöksen tiedoksi, ei ole saanut emoyhtiöltä valtuuksia tältä osin, eikä sillä Saksan oikeuden mukaan ole velvollisuutta toimittaa kyseisiä asiakirjoja viimeksi mainitulle.

36 Perustamissopimuksen 191 artiklan toisessa kohdassa määrätään, että ”päätökset annetaan tiedoksi niille, joille ne on osoitettu, ja ne tulevat voimaan, kun ne on annettu tiedoksi”.

37 Päätöksen 4 artiklassa ei missään tapauksessa muuteta tätä järjestelmää.

38 Se ei voi näin ollen vahingoittaa kantajaa.

39 Päätöksen tiedoksiantomenettelyssä tapahtuneet puutteellisuudet eivät vaikuta päätökseen eivätkä ne näin ollen voi tehdä sitä virheelliseksi.

40 Tietyissä olosuhteissa kyseiset puutteellisuudet voivat estää sen, että kanteen nostamista koskeva määräaika alkaa kulua.

41 Perustamissopimuksen 173 artiklan viimeisessä kohdassa määrätään, että komission erillisistä säädöksistä nostettua kumoamiskannetta koskeva määräaika alkaa siitä, kun se on saatettu tiedoksi kantajalle, taikka jollei säädöstä ole annettu tiedoksi, siitä päivästä, jona kantaja on saanut siitä tiedon.

42 On kiistatonta, että kantaja on tuntenut täysin päätöksen sisällön ja käyttänyt määräajassa oikeuttaan nostaa kanne.

43 Näissä olosuhteissa tiedoksianto koskevat mahdolliset puutteellisuudet ovat merkityksettömiä.

44 Edellä mainitut väitteet jätetään tutkimatta asiaan kuulumattomina.

Vanhentumista koskeva kanneperuste

45 Kantaja väittää, että kanteen kohteena oleva päätös on perustamissopimuksen ja sen täytäntöönpanosääntöjen vastainen, koska komissio on ylittänyt kohtuullisen määräajan aloittaessaan 31.5.1967 tammikuussa 1964 tapahtuneita hinnankorotuksia koskevan menettelyn.

46 Säädöksissä, joissa säädetään komission toimivallasta määrätä sakkoja kilpailusääntöjen rikkomisesta, ei säädetä vanhentumisajasta.

47 Jotta määräaika täyttäisi tehtävänsä, se on vahvistettava etukäteen.

48 Kyseiset määräajat ja niitä koskevat yksityiskohtaiset täytäntöönpanosäännöt vahvistetaan yhteisön lainsäädännössä.

49 Vaikka tätä koskevien säädösten puuttuessa oikeusvarmuuden perusvaatimuksesta johtuu, ettei komissio voi loputtomiin viivyttää sakkojen määräämistä koskevan toimivaltansa käyttöä, ei sen toiminnan tältä osin voida katsoa estävän kyseisen toimivallan käyttöä vuosien 1964 ja 1965 tapahtuneen yhdenmukaistettuun menettelytapaan osallistumisen osalta.

50 Näin ollen kanneperuste on perusteeton.

ASIAPERUSTEET

Pääasialliset perusteet yhdenmukaistetun menettelytavan olemassaolosta

Asianosaisten väitteet

- 51 Kantaja väittää, ettei komissio ole todistanut ETY:n perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitettujen yhdenmukaistettujen menettelytapojen olemassaoloa yhdessäkään kanteen kohteena olevassa päätöksessä mainituista kolmesta korotuksesta.
- 52 Kyseisessä päätöksessä katsotaan, että ensimmäinen todiste vuosien 1964, 1965 ja 1967 hinnankorotusten yhdenmukaistetusta luonteesta on eri tuottajien kussakin maassa kunkin korotuksen osalta soveltama sama prosenttimäärä, se että harvoja poikkeuksia lukuun ottamatta korotukset ovat kohdistuneet samoihin väriaineisiin sekä niiden täytöntöönpanopäivämäärien erittäin suuri läheisyys, jopa yhteneväisyys.
- 53 Kyseisiä korotuksia ei voida kantajan mukaan selittää ainoastaan sillä, että markkinat olisivat rakenteeltaan oligopolistiset.
- 54 Ei ole todennäköistä, että yhteismarkkinoiden päätuottajat olisivat ilman ennakolta toteutettua yhdenmukaistamista useaan kertaan nostaneet samalla prosenttimäärällä, käytännössä samaan aikaan, saman ja merkittävän tuotesarjan hintoja, mukaan lukien erikoistuotteet, joiden menekki on hyvin alhainen, jopa olematon, useissa maissa, joiden väriainemarkkinat poikkeavat toisistaan.
- 55 Komissio on yhteisöjen tuomioistuimessa väittänyt, että yhdenmukaistetun menettelytavan olemassaolon toteamisen kannalta ei ole tarpeen, että sen osapuolet laatisivat yhdessä suunnitelman tietyn menettelytavan noudattamisesta.
- 56 Kantajan mukaan riittää, että ne ilmoittavat etukäteen toisilleen menettelystä, jota ne aikovat noudattaa, jotta kukin voi säännellä toimintaansa uskoen, että kilpailijat toimivat samalla tavoin.
- 57 Kantaja katsoo, että kanteen kohteena oleva päätös on perustunut riittämättömään analyysiin kyseisten tuotteiden markkinoista sekä virheelliseen käsitykseen yhdenmukaistetun menettelytavan käsitteestä, joka on samaistettu oligopolististen markkinoiden tietoisesti samanlaiseen käyttäytymiseen, vaikka se on kantajan mukaan johtunut kunkin yrityksen itsenäisistä päätöksistä, jotka ovat määräytyneet objektiivisten taloudellisten tarpeiden perusteella ja erityisesti sen perusteella, että on ollut tarpeen kohottaa väriainetuotannon riittämätöntä kannattavuutta.

- 58 Kantaja väittää, että itse asiassa kyseisten tuotteiden hinnat ovat olleet jatkuvassa laskussa, koska kyseisten tuotteiden markkinoille on luonteenomaista tuottajien välinen voimakas kilpailu, joka on koskenut tuotteiden laatua ja asiakkaille tarjottua teknistä apua sekä hintoja, joissa on annettu yksittäisiä merkittäviä alennuksia pääostajille.
- 59 Kantaja katsoo, että korotusprosentin samanlaisuus johtuu yhden yrityksen hintajohtajuudesta.
- 60 Kantaja väittää, että kussakin yrityksessä tuotettujen väriaineiden suuren määrän johdosta on käytännössä mahdotonta tehdä korotukset tuotekohtaisesti.
- 61 Kantaja katsoo, että keskenään korvattavien tuotteiden toisistaan poikkeavat hinnankorotukset joko eivät toisi merkittäviä taloudellisia tuloksia varastojen rajoitetun koon vuoksi ja siksi, että tarvitaan aikaa mukauttaa laitteet tuntuvasti kasvaneeseen kysyntään, tai ne johtaisivat tuhoisaan hintasotaan.
- 62 Kantajan mukaan väriaineilla, jotka eivät ole keskenään korvattavissa, on ainoastaan vähäinen merkitys tuottajien liikevaihdossa.
- 63 Kantaja katsoo, että ottaen huomioon markkinoiden edellä esitetty luonne ja hintojen jatkuva ja yleinen aleneminen, on ollut kohtuudella odotettavissa, että kilpailijat, joilla on ollut samoja kannattavuusongelmia, seuraisivat oligopolin jäsenten päätöstä nostaa hintoja.

Yhdenmukaistetun menettelytavan käsite

- 64 Perustamissopimuksen 85 artiklassa erotetaan käsite ”yhdenmukaistettu menettelytapa” käsitteistä ”yritysten välinen sopimus” tai ”yritysten yhteensiittymien päätös”; tarkoituksena on saattaa kyseisessä artiklassa annettujen kieltojen soveltamisalaan sellainen yritysten välisen yhteistoiminnan muoto, jolla korvataan tietoisesti kilpailun riskit yritysten välisellä käytännön yhteistyöllä ilman, että jouduttaisiin tekemään varsinaista sopimusta.
- 65 Luonteensaakaan vuoksi yhdenmukaistettu menettelytapa ei täytä sopimuksen tunnusmerkistöä, vaan se voi olla seurausta muun muassa osapuolten toimintana näkyvästä yhteensovittamisesta.

- 66 Vaikkei toiminnan samanlaisuutta voida sellaisenaan samaistaa yhdenmukaistettuun menettelytapaan, se voi kuitenkin olla siitä vahva indisio johtaessaan kilpailutilanteeseen, joka ei vastaa tavanomaisia markkinaolosuhteita ottaen huomioon tuotteiden luonne, yritysten merkitys ja määrä sekä kyseisten markkinoiden koko.
- 67 Tämä pätee erityisesti, jos samanlainen toiminta antaa asianomaisille yrityksille mahdollisuuden pyrkiä hintatasapainoon eri tasolla kuin mihin kilpailutilanne olisi johtanut ja vakiinnuttaa saavutetut asemat yhteismarkkinoilla tuotteiden tosiasiallisen vapaan liikkumisen ja tavaroiden toimittajia koskevan kuluttajien vapaan valinta-oikeuden kustannuksella.
- 68 Kysymystä siitä, onko tässä tapauksessa kysymyksessä yhdenmukaistettu menettelytapa, voidaan arvioida oikein ainoastaan, jos kanteen kohteena olevan päätöksen perusteluja tarkastellaan kokonaisuutena eikä erikseen ottaen huomioon kyseisten tuotemerkkinoiden ominaisuudet.

Väriainemarkkinoiden erityispiirteet

- 69 Väriainemarkkinoille tyypillistä on se, että 80 prosenttia tuotteista on peräisin noin kymmeneltä yleensä suurehkolta tuottajalta, jotka liittyvät kyseiseen valmistamiseen muiden kemiantuotteiden tai lääketieteellisuuden erikoistuotteiden valmistamisen.
- 70 Valmistajilla on toisistaan poikkeavat tuotantorakenteet ja näin ollen suuresti toisistaan poikkeavat kustannusrakenteet, minkä vuoksi on vaikea tietää kilpailevien tuottajien kustannukset.
- 71 Väriaineiden kokonaismäärä on hyvin suuri, kukin yritys tuottaa yli tuhatta eri väriainetta.
- 72 Kyseisten tuotteiden korvattavuutta toisilla pidetään suhteellisen hyvänä vakioväriaineiden osalta, mutta erikoisväriaineiden osalta korvattavuus voi olla hyvin huono, jopa olematon.
- 73 Erikoistuotteiden markkinoilla on pyrkimys tietyissä tapauksissa oligopolististen markkinoiden kaltaiseen tilanteeseen.

- 74 Koska väriaineiden hinnalla on suhteellisen heikko vaikutus niitä käyttävän yrityksen lopullisen tuotteen hintaan, väriaineiden kysyntä ei juuri jousta kokonaismarkkinoilla, ja tämä pyrkii lyhyellä aikavälillä nostamaan hintoja.
- 75 Toisaalta väriaineiden kokonaiskysyntä nousee jatkuvasti ja houkuttelee tuottajia toteuttamaan politiikkaa, jonka avulla ne voisivat saada osansa kysynnän noususta.
- 76 Yhteisön väriainemarkkinoita luonnehtii jakautuminen viideksi eri kansalliseksi markkinaksi; niillä on eri hintatasot, joita ei kuitenkaan voida selittää tuottajia näissä maissa rasittavien kustannusten ja maksujen eroilla.
- 77 Yhteismarkkinoiden perustaminen ei näytä vaikuttaneen kyseiseen tilanteeseen, sillä kansallisten hintatasojen väliset erot eivät juuri ole pienentyneet.
- 78 Päinvastoin, on kiistatonta, että kaikilla kansallisilla markkinoilla on oligopolististen markkinoiden piirteitä ja useimmilla hintataso muodostuu hintajohtajan vaikutuksesta; tämä on joissakin tapauksissa koko maan huomattavin tuottaja, toisissa tapauksissa toisen jäsenvaltion tai kolmannen maan tuottaja, joka toimii tytäryhtiön kautta.
- 79 Kyseinen markkinoiden jakautuminen johtuu asiantuntijoiden mukaan tarpeesta saattaa kuluttajien käyttöön paikan päällä annettavaa teknistä apua ja varmistaa välitön toimitus, yleensä pienissä määrissä siten, että tuottajat toimittavat tavarat poikkeuksetta eri jäsenvaltioissa oleville tytäryhtiöilleen ja varmistavat agentti- ja varastoverkostolla käyttäjäyrityksille erikoisavun ja -hankinnat.
- 80 Asian käsittelyn yhteydessä toimitetuista tiedoista käy ilmi, että sellaisissakin tapauksissa, joissa tuottaja on suorassa yhteydessä toisen jäsenvaltion merkittävään käyttäjään, hinnat muodostuvat tavallisesti käyttäjien sijainnin mukaan ja seuraavat kansallisten markkinoiden hintatasoa.
- 81 Vaikka tuottajat näin toimien ovat lähinnä mukautuneet väriainemarkkinoiden erikoispiirteisiin ja asiakkaidensa tarpeisiin, on kuitenkin selvää, että tästä johtuva markkinoiden jakautuminen hajanaistaa kilpailua ja eristää käyttäjät kansallisille markkinoilleen ja estää tuottajien yleisen kilpailun yhteismarkkinoiden koko alueella.
- 82 Riidanalaisen asian tosiseikkoja on arvioitava edellä esitettyssä, väriainemarkkinoiden toiminnalle tyypillisessä yhteydessä.

Vuosien 1964, 1965 ja 1967 korotukset

- 83 Kanteen kohteena olevassa päätöksessä tarkoitettut vuosien 1964, 1965 ja 1967 korotukset liittyvät toisiinsa.
- 84 Useimpien aniliinipohjaisten väriaineiden hinnat ovat nousseet 15 prosenttia 1.1.1965 Saksassa, mikä tarkoittaa itse asiassa ainoastaan tammikuussa 1964 Italiassa, Alankomaissa, Belgiassa ja Luxemburgissa toteutetun korotuksen ulottumista kansallisille markkinoille.
- 85 Tiettyjen väriaineiden ja pigmenttien 1.1.1965 kaikissa jäsenvaltioissa, Ranskaa lukuun ottamatta, toteutettu hinnankorotus on koskenut kaikkia tuotteita, joita ensimmäinen korotus ei koskenut.
- 86 Syksyllä 1967 toteutetun 8 prosentin hinnankorotuksen nousu 12 prosenttiin Ranskassa johtui pyrkimyksestä saavuttaa vuosien 1964 ja 1965 korotukset, joita ei hintavalvontajärjestelmän vuoksi toteutettu Ranskan markkinoilla.
- 87 Näin ollen edellä esitettyä kolmea korotusta ei voida arvioida erillään toisistaan, vaikka niitä ei ole tehty samanlaisissa olosuhteissa.
- 88 Kaikki kyseiset yritykset ovat ilmoittaneet korotuksistaan vuonna 1964 ja panneet ne välittömästi täytäntöön. Aloitteen tekijänä on ollut Ciba-Italia, joka 7.1.1964 Ciba-Sveitsin käskyä noudattaen on ilmoittanut 15 prosentin korotuksesta ja pannut sen välittömästi täytäntöön. Muut tuottajat Italian markkinoilla ovat seuranneet aloitetta 2 ja 3 päivän kuluessa.
- 89 ICI-Hollanti on tehnyt 9.1. aloitteen samasta korotuksesta Alankomaissa ja samana päivänä Bayer on tehnyt saman aloitteen belgialais-luxemburgilaisille markkinoille.
- 90 Pienin eroin, erityisesti saksalaisten yritysten sekä sveitsiläisten ja englantilaisten yritysten hinnankorotusten välillä, kyseiset korotukset ovat koskeneet eri tuottajien ja eri markkinoiden osalta samaa tuotevalikoimaa, toisin sanoen useimpia aniliinipohjaisia väriaineita pigmenttejä lukuun ottamatta, elintarvikewäriaineita ja kosmeettisia väriaineita.

- 91 Vuoden 1965 korotusten osalta tietyt yritykset ovat ilmoittaneet etukäteen 15 prosentin hinnankorotuksista Saksan markkinoilla tuotteille, joiden hintaa oli jo korotettu muilla markkinoilla, ja 10 prosentin korotuksista sellaisille tuotteille, joiden hintaa ei vielä ollut nostettu. Kyseiset ilmoitukset ajoittuivat ajanjaksolle 14.10.1964–28.12.1964.
- 92 BASF on antanut ensimmäisen ilmoituksen 14.10.1964, sitä ovat seuranneet Bayer 30.10. ja Cassella 5.11.
- 93 Kyseiset korotukset on otettu käyttöön samanaikaisesti 1.1.1965 mennessä kaikilla markkinoilla, paitsi Ranskan markkinoilla maassa toteutetun hintatasulun vuoksi ja Italian markkinoilla, joilla tärkeimmän tuottajan ACNAN kieltäytyttyä toteuttamasta hinnankorotuksia muut tuottajat ovat tehneet samoin.
- 94 ACNA ei myöskään toteuttanut 10 prosentin hinnankorotuksia Saksan markkinoilla.
- 95 Muuten korotukset ovat olleet yleisiä, ja kaikki kanteen kohteena olevassa päätöksessä tarkoitetut tuottajat ovat ottaneet ne käyttöön samanaikaisesti ilman tuotevalikoimaa koskevia eroja.
- 96 Vuoden 1967 korotuksen osalta Baselissa 19.8.1967 pidetyssä kokouksessa, johon ovat osallistuneet kaikki kanteen kohteena olevassa päätöksessä tarkoitetut tuottajat paitsi ACNA, Geigy on ilmoittanut aikomuksestaan nostaa myyntihintojaan 8 prosentilla 16.10.1967 alkaen.
- 97 Samassa yhteydessä Bayerin ja Francolorin edustajat ovat ilmoittaneet yritystensä suunnittelevan myös korotuksia.
- 98 Syyskuun puolesta välistä alkaen kaikki kanteen kohteena olevassa päätöksessä tarkoitetut yritykset olivat näin ollen ilmoittaneet 8 prosentin ja Ranskassa 12 prosentin hinnankorotuksesta, joka piti toteuttaa 16.10. kaikissa muissa maissa paitsi Italiassa, jossa ACNA oli jälleen kieltäytynyt nostamasta hintojaan, mutta kuitenkin valmis seuraamaan hintakehitystä kahdella muulla markkina-alueella, tosin eri ajankohtana kuin 16.10.
- 99 Kokonaisuutena tarkasteltuna kolme perättäistä korotusta ovat osoituksena kyseisten yritysten välisestä kasvavasta yhteistyöstä.

- 100 Vuonna 1964 ilmoitukset korotuksista ja niiden täytöntöönpano ovat sattuneet samaan aikaan, vaikkakin tuotevalikoimassa on ollut hienoisia eroja. Näin saadun kokemuksen perusteella vuosien 1965 ja 1967 korotukset ovat osoittaneet toisenlaista toimintatapaa. Tuolloin aloitteen tekijöinä olleet yritykset BASF ja Geigy ilmoittivat vastaavasti aikomuksistaan nostaa hintoja annettuaan ennakkovaroituksen, jonka ansiosta yritykset voivat tarkkailla toistensa reaktioita eri markkinoilla ja mukautua niihin.
- 101 Antamalla ennakoilmoituksen eri yritykset ovat poistaneet väliltään epävarmuuden tulevasta toimintatavasta ja siten suuren osan tavanomaista riskiä, joka syntyy kaikenlaisesta toimintatavan itsenäisestä muuttamisesta yhdellä tai useammalla markkina-alueella.
- 102 Tämä pätee sitäkin suuremmalla syyllä, kun kyseisten ilmoitusten, joilla päädyttiin kokonaisvaltaisiin ja samanarvoisiin hinnankorotuksiin väriainemarkkinoilla, ansiosta markkinoilla on saavutettu korotusprosenttia koskeva avoimuus.
- 103 Näin ollen kyseiset yritykset ovat käyttäytymisellään poistaneet markkinoilta väliaikaisesti tietyt hintoja koskevat, samanlaisen ja yhdenmukaisen toimintatavan esteenä olleet kilpailun edellytykset.
- 104 Tarkasteltaessa markkinoilla vallinneita muita seikkoja epäilyksellinen toiminnan spontaanisuuden puutteesta vahvistuu.
- 105 Asianomaisten tuottajien määrän vuoksi ei Euroopan väriainemarkkinoita voida pitää sanan tarkassa merkityksessä oligopolina, jossa hintakilpailulla ei enää olisi olennaista merkitystä.
- 106 Kyseisiä tuottajia on riittävästi ja ne ovat tarpeeksi voimakkaita luomaan varteen otettavan riskin siitä, että korotusten aikaan jotkut niistä eivät noudata yleistä käytäntöä vaan yrittävät kasvattaa vastaavaa markkinaosuuttaan yksilöllisellä käyttäytymisellä.
- 107 Lisäksi sen vuoksi, että yhteismarkkinat jakautuvat viiteen kansalliseen markkina-alueeseen, joissa on eri hintatasot ja rakenteet, on epätodennäköistä, että kaikilla kansallisilla markkina-alueilla olisi spontaanisti tapahtunut yhtä suuri hintojen korotus.

- 108 Vaikka kullakin kansallisella markkina-alueella tapahtunut yleinen ja spontaani hintojen korotus voisi mahdollisesti olla ymmärrettävissä, voitaisiin kuitenkin olettaa, että kyseiset korotukset poikkeaisivat toisistaan eri kansallisten markkina-alueiden erityispiirteiden mukaan.
- 109 Näin ollen vaikka hintakäyttäytymisen samanlaisuus voi olla houkutteleva ja riskitön tavoite kyseisille yrityksille, kyseisen samanlaisuuden spontaani toteutuminen ajallisesti, eri kansallisilla markkina-alueilla ja tuotevalikoimassa on vaikeasti hyväksyttävissä.
- 110 On myös hyvin epätodennäköistä, että vuoden 1964 tammikuun korotukset Italian markkinoilla ja sittemmin Alankomaiden sekä Belgian ja Luxemburgin markkinoilla, joilla on keskenään vähän yhteyksiä hintatasossa ja kilpailurakenteessa, olisi voitu toteuttaa 48 tunnista kolmeen päivään kestäväna ajanjaksona ilman ennakoita tapahtunutta yhdenmukaistamista.
- 111 Vuosien 1965 ja 1967 korotuksissa yhdenmukaistettu menettely on ollut julkista, koska kaikki tuolloin annetut ilmoitukset aikomuksista nostaa hintoja tietystä ajankohdasta alkaen ja tietyissä tuotevalikoimissa ovat saaneet aikaan sen, että tuottajat ovat voineet vahvistaa käyttäytymisensä Ranskan ja Italian erikoistapausten osalta.
- 112 Tällä tavoin yritykset ovat poistaneet toistensa toimintaa koskevan epävarmuuden eri markkinoilla ja siten suuren osan riskiä, joka liittyy mihintahansa itsenäiseen muutokseen käyttäytymisessä.
- 113 Eri markkinoilla toteutettu yleinen ja yhtäläinen hinnankorotus selittyy ainoastaan kyseisten yritysten yhdenmukaisella aikomuksella nostaa hintatasoa ja parantaa alennuksista syntyneitä kilpailutilannetta sekä välttää riskiä hintojen korotusta seuraavasta kilpailutilanteen muuttumisesta.
- 114 Päätelmää ei suinkaan heikennä, vaan pikemminkin vahvistaa se, ettei Italiassa ole pantu täytäntöön ilmoitettuja hinnankorotuksia ja ettei ACNA ole yhtynyt kuin osittain vuoden 1967 korotuksiin muilla markkinoilla.
- 115 Hintakilpailun tehtävänä on säilyttää hinnat mahdollisimman alhaisina ja edistää tuotteiden liikkumista jäsenvaltiosta toiseen, jotta saavutettaisiin toiminnan optimaalinen kohdentuminen yritysten tuottavuuden ja mukautumiskyvyn mukaisesti.

- 116 Hintojen vaihtelevuus suosii perustamissopimuksen yhden perustavoitteen saavuttamista: kansallisten markkinoiden vuorovaikutusta ja sen kautta kuluttajien mahdollisuutta hyötyä koko yhteisön tuotannosta.
- 117 Koska väriainemarkkinoiden joustavuus on rajoittunutta, mikä johtuu sellaisista tekijöistä kuten hintoja koskevan avoimuuden puutteesta, kunkin tuottajan eri väriaineiden keskinäisestä riippuvuudesta kunkin kuluttajan käyttämän tuotevalikoiman muodostamiseksi, kyseisten tuotteiden hintojen suhteellisen vähäisestä vaikutuksesta niitä käyttävän yrityksen lopputuotteen kustannuksiin, siitä hyödystä, että tavaran toimittaja on paikan päällä, ja kuljetuskustannusten vaikutuksesta, kyseisillä markkinoilla on erityisen tärkeää välttää kaikkea sellaista toimintaa, jolla keinotekoisesti vähennettäisiin eri kansallisten markkina-alueiden vuorovaikutusta kuluttajatasolla.
- 118 Vaikka kullakin tuottajalla on mahdollisuus muuttaa vapaasti hintojaan ja ottaa siinä huomioon kilpailijoittensa todellinen tai oletettu toiminta, perustamissopimuksen kilpailusääntöjen vastaista on sitä vastoin se, että tuottaja toimii yhteistyössä kilpailijoidensa kanssa määrittäen jollakin tavoin yhtenäisen käyttäytymislinjan hintojen korotuksessa ja varmistaa onnistumisen poistamalla etukäteen epävarmuuden sellaisiin seikkoihin liittyvästä vastavuo- roisesta toiminnasta kuin korotusprosentti, korotuksen kohde, ajankohta ja paikka.
- 119 Näin ollen ja ottaen huomioon kyseisten tuotteiden markkinat kantaja on toiminnallaan yhdessä muiden vastaajana olevien yritysten kanssa pyrkinyt korvaamaan kilpailusta ja kilpailijoiden spontaaneista reaktioista johtuvat riskit yhteistyöllä, josta on muodostunut perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa kielletty yhdenmukainen menettelytapa.

Yhdenmukaistetun menettelytavan vaikutukset jäsenvaltioiden väliseen kauppaan

- 120 Kantaja väittää, etteivät yhdenmukaiset hinnankorotukset ole voineet vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, koska vaikka eri jäsenvaltioissa on ollut tuntuvat hintaerot, kuluttajat ovat aina mieluummin tehneet väriaineostoksensa omassa maassaan.

- 121 Edellä esitetystä seuraa kuitenkin, että yhdenmukaistetut menettelytavat, joilla pyritään säilyttämään markkinoiden jakautuminen, voivat vaikuttaa edellytyksiin, joilla kyseisten tuotteiden kauppaa käydään jäsenvaltioiden kesken.
- 122 Kyseisen menettelytavan toteuttaneet osapuolet ovat pyrkineet kussakin hinnankorotuksessa vähentämään minimiin kilpailuedellytysten muuttumisriskit.
- 123 Korotusten yhtenäinen ja samanaikainen luonne on auttanut vakiinnuttamaan saavutetut asemat ja välttämään kunkin yrityksen asiakaskunnan siirtymisen muualle ja näin ollen auttanut säilyttämään tavaroiden perinteisten kansallisten markkinoiden ”lujittuneen” luonteen kyseisten tuotteiden yhteismarkkinoilla tapahtuvan todellisen vapaan liikkuvuuden kustannuksella.
- 124 Näin ollen väite on perusteeton.

Komission toimivalta

- 125 Kantaja, jonka toimipaikka ei ole yhteisössä, väittää, ettei komissiolla ole toimivaltaa määrätä sille sakkoja yhteisön ulkopuolella mahdollisesti toteutetun toiminnan yksinomaan yhteismarkkinoille aiheutuneista vaikutuksista.
- 126 Koska kysymyksessä on yhdenmukaistettu menettelytapa, on ensiksi selvitettävä, onko kantajan toiminta näkynyt yhteismarkkinoilla.
- 127 Edellä esitetystä seuraa, että riidanalaiset korotukset on toteutettu yhteismarkkinoilla ja ne ovat koskeneet yhteismarkkinoilla toimivien tuottajien välistä kilpailua.
- 128 Näin ollen toiminta, josta riidanalainen sakko on määrätty, on ollut välittömästi yhteismarkkinoilla toteutetut menettelytavat.
- 129 Yhdenmukaistettuja menettelytapoja koskevan perusteen tarkastelun yhteydessä esitetystä seuraa, että kantajana oleva yhtiö on päättänyt tuotteittensa myyntihinnan korotuksista yhteismarkkinoilla oleville käyttäjille, ja että näillä korotuksilla on ollut yhdenmukainen luonne muiden asianomaisten tuottajien päättämien korotusten kanssa.

- 130 Käyttäen hyväkseen johtajan asemaansa yhteisössä toimiviin tytäryhtiöihinsä
nähdessä kantaja on onnistunut siinä, että sen päätös on pantu täytäntöön
kyseisillä markkinoilla.
- 131 Kantaja väittää, että kysymyksessä on sen tytäryhtiöiden eikä sen oma
toiminta.
- 132 Se, että tytäryhtiöllä on eri oikeushenkilöllisyys, ei riitä sulkemaan pois
mahdollisuutta, että sen toiminta johtuu emoyhtiöstä.
- 133 Asia voi olla näin erityisesti silloin, kun tytäryhtiö, vaikka sillä onkin eri
oikeushenkilöllisyys, ei määritä itsenäisesti toimintaansa markkinoilla, vaan
noudattaa olennaisilta osin emoyhtiön sille antamia ohjeita.
- 134 Jos tytäryhtiöllä ei ole todellista itsenäisyyttä määrittää toimintalinjaansa
markkinoilla, 85 artiklan 1 kohdassa määrätty kiellot voidaan katsoa soveltu-
mattomiksi tytäryhtiön ja sen kanssa taloudellisen kokonaisuuden muodosta-
van emoyhtiön välisissä suhteissa.
- 135 Ottaen huomioon näin muodostuneen ryhmän yhtenäisyyden voidaan emoyhtiö
tietyissä olosuhteissa katsoa vastuulliseksi tytäryhtiön toiminnasta.
- 136 On tunnettua, että kantajan hallussa on ollut kyseisenä ajanjaksona tytäryhtiö-
ittänsä osakepääoma kokonaisuudessaan tai ainakin enemmistö siitä.
- 137 Kantaja on voinut vaikuttaa määrävällä tavalla tytäryhtiöittänsä myyntihinta-
politiikkaan yhteismarkkinoilla ja se on tosiasiaa käyttänyt kyseistä valtaansa
kysymyksessä olevan kolmen hinnankorotuksen yhteydessä.
- 138 Vuoden 1964 hinnankorotusta koskevat telexsanomat, jotka kantaja oli
lähettänyt yhteismarkkinoilla oleville tytäryhtiöilleen, ovat määrittäneet
pakottavalla tavalla vastaanottajien osalta hinnat ja muut myyntiehdot, joita
niiden oli noudatettava asiakkaittensa osalta.
- 139 Koska päinvastaista ei ole esitetty, on oletettava, että vuosien 1965 ja 1967
hinnankorotusten yhteydessä kantaja on toiminut samalla tavoin suhteissaan
yhteismarkkinoilla toimiviin tytäryhtiöihinsä.
- 140 Näissä olosuhteissa eri oikeushenkilöllisyydestä johtuva muodollinen ero
kyseisten yhtiöiden välillä ei poista niiden markkinakäyttäytymisen yhteneväi-
syyttä kilpailusääntöjen soveltamisessa.

- 141 Näin ollen nimenomaan kantaja on toteuttanut yhdenmukaistettua menettelytapaa yhteismarkkinoilla.
- 142 On siis katsottava, että kantajan esittämä kanneperuste toimivallan puuttumisesta on perusteeton.
- 143 Kantaja moittii päätöksen perustelujen puutteellisuutta, koska niissä ei ole otettu huomioon emoyhtiön ja tytäryhtiöiden välistä suhdetta perusteltaessa komission toimivaltaa.
- 144 Kyseisen toimivallan perustetta koskevan perustelun puuttuminen ei estä tutkimasta päätöksen laillisuutta.
- 145 Komissiolla ei ole velvollisuutta esittää päätöksissään kaikkia perusteluja, joihin se sittemmin voi vedota kiistääkseen lainvastaisuutta koskevat perusteet, joita sen toimenpiteitä vastaan voidaan esittää.
- 146 Näin ollen väite on perusteeton.

Sakko

- 147 Ottaen huomioon kantajan lainvastaisia menettelytapoja koskevan toiminnan määrä ja merkitys sekä sen seuraukset kyseisten tuotteiden yhteismarkkinoiden toteutumiselle sakon määrä vastaa yhteisön kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuutta.

Oikeudenkäyntikulut

- 148 Yhteisöjen tuomioistuimen työjärjestyksen 69 artiklan 2 kohdan mukaan asianosainen, joka häviää asian, velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.
- 149 Kantaja on hävinnyt asian.
- 150 Kantaja velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

Näillä perusteilla,

ottaen huomioon oikeudenkäyntiasiakirjat,

kuultuaan esittelevän tuomarin kertomuksen,

kuultuaan asianosaisten suulliset lausumat,

kuultuaan julkisasiamiehen ratkaisuehdotuksen,

ottaen huomioon Euroopan talousyhteisön perustamissopimuksen ja erityisesti sen 85 ja 173 artiklan,

ottaen huomioon 6.2.1962 annetun neuvoston asetuksen N:o 17,

ottaen huomioon 25.7.1963 annetun komission asetuksen N:o 99/63/ETY,

ottaen huomioon Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen perussäännöstä tehdyn pöytäkirjan,

ottaen huomioon Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen työjärjestyksen,

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN

on hylännyt muut laajemmat tai vastakkaiset vaatimukset ja antanut seuraavan tuomiolauselman:

- 1) **Kanne hylätään.**
- 2) **Kantaja velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.**

Lecourt	Mertens de Wilmars	Kutscher	
Donner	Trabucchi	Monaco	Pescatore

Julistettiin Luxemburgissa 14 päivänä heinäkuuta 1972.

A. Van Houtte
kirjaaja

R. Lecourt
presidentti